

خانواده و نقش پدر در شکوفایی شخصیت فرزندان

دکتر غلامعلی افروز
استاد ممتاز دانشگاه تهران

هوشمند، آگاه و مسئولیت‌پذیر پایه‌گذاری می‌شود. غایت ازدواج و زوجیت دستیابی به آرامش حقیقی و تجربه خوش‌بختی است. خانواده کانون زیبایی‌ها، دل‌آرامی‌ها و حسن تأمین نیازها و حاکمیت اخلاق و معنویت است. از این رو پیامبر خدا، **حضرت محمد (ص)** فرموده‌اند: «از منظر من محبوب‌ترین بنای هستی خانواده است و پرتوب‌ترین واسطه‌گری در گستره حیات، واسطه‌شدن و رابط‌شدن برای پیوند زوج‌آفرین و تأسیس خانواده است.»

خانواده دو رکن اساسی دارد: زن و شوهر؛ مادر رکن اصلی و پایدار کانون خانواده است. فرزندان هبه (امانت و هدیه) و مهمان خانواده‌اند. هرگاه زن و شوهری که شایستگی و صلاحیت‌های همسری را با جاذبه‌های متقابل روانی-نفسانی، محبت و مودت دوسویه و حاکمیت آرامش کامل بر حریم خانواده تثبیت کردند، می‌توانند با احراز قابلیت‌های پدری و مادری یا بلنداندیشی، برنامه‌ریزی و نیایش به درگاه خالق هستی، در اندیشه فرزندان‌آوری و فرزندپروری باشند. در آموزه‌های

خانواده تنها نهاد فطری، طبیعی و جاودانه بشر است. از آنجا که خالق مهربان خود احد است و صمد است و کفوی (زوجی و همتایی) ندارد، همه هستی را زوج می‌آفریند. اگر اندیشه و تفکری درباره مخلوقات الهی داشته باشیم، به نیکی درمی‌یابیم که فلسفه خلقت بر زوجیت استوار است و همه مخلوقات و ذرات هستی زوج آفریده شده‌اند. خانواده نخستین، مهم‌ترین و پربرکت‌ترین نهاد اجتماعی در تاریخ و فرهنگ و تمدن انسان‌هاست.

همه را باید در خانواده ببینیم و همه را برای خانواده بخواهیم. خانواده به مثابه دژی استوار و نهادی مقدس، بیشترین مسئولیت را در رشد و تحول شخصیت و سعادت وجود انسان به عهده دارد. خانواده آرامشگاه همسران، کانون محبوبان و طبیعی‌ترین بستر رشد و تعالی وجود است.

سلامت، مصونیت و تعالی اخلاقی و معنوی جامعه سالم بر محور خانواده‌های متعادل و متعالی استوار است.

خانواده با پیمان ازدواج و پیوند مقدس همسری زن و مردی سالم،

الهی فرزندآوری متضمن حسن تدبیر، آمادگی روانی و دعا و نیایش است! بدون تردید فرزندآوری فراهم کردن بستر مطلوب برای تحول شخصیت فرزندان، رسالتی خطیر و پرازش است. از این رو پیامبر اکرم، حضرت محمد (ص) فرموده‌اند: «داشتن فرزند یا فرزندان سالم، صالح، پویا و خلاق، برکتی ارزشمند برای والدین است.»

اصلی‌ترین، مؤثرترین و طبیعی‌ترین رویکرد فرزندپروری آن است که فرزندان را مطابق فطرت خدادادی و قابلیت حیاتی و نیاز فطری آنان، یعنی زوجیت و آرامیدن کنار همسری آرامشگر تربیت کنیم. به سخن دیگر، بهترین رویکرد فرزندپروری همانا عروس‌پروری و دامادپروری، بهترین آموزشگاه و مناسب‌ترین بستر برای این امر مهم کانون خانواده، و برترین مربیان مادر و پدر دل‌آرام و آرامش‌آفرین است. والدین می‌توانند با تعامل آرامشگرانه و اندیشه، کلام و رفتار درخور، مستقیم و غیرمستقیم، خواسته و ناخواسته، در سفر و در حضر، در سختی‌ها و آسودگی‌ها، در سلامت و ناخوشی‌ها، قاموس همسری را به فرزندان خود هدیه کنند. به گونه‌ای که دخترها آرزو کنند، وقتی که بزرگ شدند، پسری را به همسری برگزینند که شخصیت آرامش‌بخش او آمیزه‌ای از اقتدار عاطفی و منطقی باشد و پسرها دوست بدارند، هنگام ازدواج دختری را انتخاب کنند که همچون مادرشان وجودش سرشار از آرامش باشد. ✓ از منظر آموزه‌های دینی، خانواده همچون باغ است و مادر باغبان و پدر باغ‌دار و سنگربان و فرزندان گل‌ها و میوه‌های باغ زندگی. رشد و شکوفایی این گل‌ها و میوه‌های زندگی، در سایه باغبانی دل‌آرام، بانشاط، مثبت‌اندیش، امیدوار، تلاش‌مدار و متوکل مقدور و میسور می‌شود. سلامت، بهداشت روان، احساس امنیت روانی، تعادل عاطفی، رضایتمندی زوجیت، نگرش مثبت، انگیزه غنی زیستن و سرور و سرزندگی مادر، اصلی‌ترین مؤلفه‌های پرورش و شکوفایی فرزندان است. در حقیقت، اگر مسئولیت بسترسازی مطلوب برای تربیت فرزندان، به‌ویژه از زمان اندیشه فرزندآوری، انعقاد نطفه، دوران حساس بارداری، دوران شیرخوارگی، دوره نوباوگی، کودکی و پیش‌دبستانی را به ۱۰ سهم تقسیم کنیم، یقیناً ۹ سهم آن به مادر و یک سهم آن به پدر تعلق می‌گیرد و با همین نگاه، پیامبر خدا(ص) فرموده‌اند: «بهشت زیر پای مادران است.»^۲ یعنی مادران دل‌آرام و صبور و پرنشاط و آینده‌نگر، نقش‌آفرینان سعادت و رستگاری فرزندان‌اند. اما آن یک سهم و نقش پدر در فراهم کردن بستر تربیت و پاسداشت الگوی برتر تربیت، از اهمیت بسیار برخوردار است و آن سهم و نقش همان سنگربانی و پاسداری از آرامش روان، امنیت درون و نشاط و پویایی زیستی در مادران است. در عالم واقع نیز باغ‌داران و سنگربانان باغ‌ها زمانی می‌توانند از دور و نزدیک از شکوفایی گل‌ها و میوه‌های باغ خود اطمینان حاصل کنند که باغبانان بوستان و باغ زندگی‌شان از سلامت و نشاط، احساس امنیت و آرامش و گشاده‌رویی، مثبت‌اندیشی و امیدواری، انگیزه غنی و تلاش‌مداری برخوردار باشند. در همه شرایط و موقعیت‌ها، در آسودگی‌ها و سختی‌ها، در روشنایی‌ها و تاریکی‌ها، در سرما و گرما، هوشیارانه و دلسوزانه، و متعهدانه در پاسداری از بستر مطلوب شکوفایی جوانه‌ها و نهال‌ها، و حسن تأمین نیازهای آنان، از هیچ اندیشه و تلاشی دریغ نداشته باشند، و با همه جاذبه‌های وجودشان آرامش را

در باغ حیات حاکم کنند. این معنا، مقدور و میسور نخواهد شد، مگر با اندیشه امیدبخش، کلام نوازشگر، رفتارهای پرجاذبه حمایتی پدران یا سنگربانان این باغ در ترغیب و تشویق و تأیید و تکریم شخصیت مادران، باغبانان حقیقی باغ زندگی و تحکیم احساس آرامش پایدار در آنان. به‌طور کلی از زمان انعقاد نطفه، حیات جنینی، تولد و شیرخوارگی و سال‌های اولیه دوران کودکی، به‌خصوص هفت سال اول زندگی که پایه‌های شخصیت استوار می‌شود و به فرموده رسول خدا(ص)، محبت‌پذیری و حمایت‌طلبی اصلی‌ترین ویژگی شخصیتی کودکان در هفت سال اول زندگی است، فرزندان بیشتر با مادران محشورند. پایه‌های اصلی رشد مطلوب عاطفی، شناختی، کلامی، اجتماعی و تقویت حس کنجکاوی به مثابه خمیرمایه خلاقیت و بستر خداجویی و تجلی احساس خوشایند مذهبی، در همین دوران کودکی و عمدتاً در کنار وجود مادران دل‌آرام، گشاده‌رو و امیدبخش استوار می‌شود.

از آنجا که شرایط عاطفی و محبت‌پذیری فرزندان در هفت سال اول زندگی فوق‌العاده حساس و مهم است، نشاط و سرزندگی، گشاده‌رویی و صبوری، و دل‌آرامی مادران از اهمیت بسزایی برخوردار است. از این رو توجه به سلامت روان و نشاط و پویایی مادران از یک‌سو، و افزایش میزان محبوبیت مادران نزد فرزند یا فرزندان از سوی دیگر، اهمیت حیاتی می‌یابد و یکی از رسالت‌های خطیر پدران، فراهم کردن بستر مطلوب تربیتی ارتقای مستمر محبوبیت مادران نزد فرزندان است. بدیهی است که مادران نیز همواره می‌باید در حضور یا غیاب پدر، با ذکر نیکویی‌ها و مهربانی‌های پدر، میزان محبوبیت ایشان را افزایش دهند. به سخن دیگر، همیشه باید شاهد مسابقه محبوبیت در خانواده باشیم. هرقدر محبوبیت پدرها و مادرها نزد فرزندان افزایش یابد، به همان میزان همدلی و همانندی فرزندان با والدین بیشتر می‌شود.

خلاصه سخن، اصلی‌ترین نقش پدرها در کانون خانواده، چه با بیشترین حضور و چه با کمترین حضور حقیقی، اندیشه و تلاش برای حاکمیت احساس پایدار آرامش در کانون خانواده و سنگربانی و پاسداری از دل‌آرامی، مثبت‌اندیشی، امیدواری، احساس خوشایندی همسری و مادری، با بالاترین رضایتمندی زوجیت، نگرش مثبت حیاتی، انگیزه غنی تلاش‌مداری، گشاده‌رویی و چهره متبسم همسران خود و مادران و فرزندان‌شان است.

بدیهی است چنانچه مادری به دلایل گوناگون از نعمت شوهر مهربان و آرامش‌آفرین محروم باشد و باغ زندگی او بدون باغدار و سنگربان، شایسته و بایسته است که تا فراهم شدن فرصت ازدواج موفق مجدد، مادر خود با نگاهی عمیق، اندیشه‌ای متعالی، احساسی خوشایند، انگیزه و اراده‌ای قوی، و صبوری مضاعف، هم‌زمان نقش باغبانی، باغ‌داری و سنگربانی باغ حیات خود و فرزندان را عهده‌دار شود. البته متصّف شدن هم‌زمان به صفات الوالی باغبانی شکوفه‌های حیات و سنگربانی مطلوب از باغ زندگی و تحکیم آرامش پایدار در آن، مستلزم حمایت خاص از سوی نزدیکان و خویشان، و کانون‌های حمایتی و هدایتی مردم‌نهاد، و سازمان‌های حمایتی دولتی است.

پی‌نوشت‌ها

۱. رینا هب لنا من ازواجنا ... فرقان/ ۲۴
۲. اللجنة تحت اقدام الامهات